

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

פרשת כי תצא

אמרת חיים שתגביה נקודת חיים¹

הרב דוד בליאכר זצ"ל הי"ד ראש ישיבת 'בית יוסף' נובהרדוק במזריטש, בספר שנערך משיחותיו דברי בינה ומוסר כותב במאמר 'כנסיה לשם שמים' וזלה"ק:

...כל רגע בחיים הוא חלק מיוחד, אין לרגע זה שייכות לרגע שבא אחריו. בדומה לטומאה וטהרה שזה שהאדם יכול להיות טהור היום ומחר טמא, או היום הנהו טמא ומחר הוא נטהר ע"י אפר פרה [אדומה]. העוסק באפר פרה אין עליו דין של טומאה לכאורה, והנה דוקא הוא עצמו נטמא ולמחר הוא שוב נטהר.

כיוצא בו האדם, כל רגע הוא אחר, ועליו להשתדל שרגעיו יהיו גבוהים וטהורים, ולכל הפחות ישתדל להשיג רגע אחד גבוה, שהוא כשלעצמו הרי הוא עולם מלא, בפרט שהוא אינו יודע מה יהיו תוצאותיו, שכן מי שיש בידו רגע גבוה אחד, יקל עליו לפעול עוד רגע. והאמת שהחתלה היא קיימת אצל כל אחד ואחד, אף הפחות יש לו רגע גבוה...

זהו כל פרי הצלחתנו עתה ושכר של כל אחד מאתנו להשיג כאן את הרגע הגבוה ביותר ולהעמיד מחשבתו ונטייתו ומגמתו על נקודת אמת, אשר נקוה כי ממנה יצמח הטוב... להשאיר על מצב הישר לחיי תורה ונעימותה נצח. עכ"ל הרב דוד בליאכר² זצ"ל הי"ד.

¹ הכנת הגליון והלמוד בו לקיים מצות בוראי יתברך. לעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי חוה בת יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) ז"ל אשתו זרה בת אליהו ז"ל, בנם משה יצחק... פייגא סוקה בת ר' יעקב זאב ז"ל היא ובעלה הרב יחזקאל ב"ר אפרים שמואל (ריבל) אודים מוצלים מאש נפטרו ללא זשי"ק. הרב חיים קלמן ב"ר נתן נטע שלנר זצ"ל נפטר ללא זשי"ק.

² הרב דוד בליאכר (תרנ"א – כ"ה באייר תש"ד) אביו הרב ישראל היה שו"ב (שוחט ובודק) של העיר הומאן באוקריינה לאחר מכן עברו לקווקאז. בצעירותו למד בסלבודקא אצל ה'סבא מסלבודקה' הרב נתן צבי פינקל זצ"ל בעהמ"ח אור הצפון. עפ"י המלצתו למד עם הרב אברהם גרודזנסקי זצ"ל הי"ד (תורת אברהם) וכל ימיו היה הרב בליאכר מספר על התועלת הרוחנית שקיבל מאישיות גדולה זו. בתקופה מאוחרת יותר הכיר את ה'סבא מנובהרדוק' הרב יוסף יואל הורביץ ובו ובשיטתו דבק לכל חייו. שיטת נובהרדוק היתה להפיץ את תורת המוסר, הם היו מייסדים ישיבות בעירות רבות, שולחים קבוצה קטנה ואיכותית של תלמידים, לאחר שהמקום התבסס היו ממשיכים ומהתלמידים שולחים למקומות נוספים.

סיפור אחד על אישיותו ומחשבתו העמוקה מתוך רגישות לנפש האדם. באחד הימים הגיע אליו אברך חסידי ושפך מר ליבו לפני הרב דוד. הוא היה נשוי עשר שנים וחי עם אשתו בשמחה ובשלום, אך למגינת ליבם לא זכו להפקד בזשי"ק, אשתו היתה ל"ע חולנית, ורבו הורה לו שהם צריכים להתגרש. אך לא מלאו לבו לעשות כך כיוון שזה עלול לפגוע מאוד באשתו וחלילה לגרום לה סכנה, ואינו יודע מה לעשות. הרב בליאכר שאל אותו כמה שאלות והרהר לעצמו ולבסוף אמר לו שימתין חודשים מספר ולא יספר לשום אדם על ביקורו אצל האדמו"ר אליו היה קשור. האברך הוסיף וביקש שהרב יתפלל עליו. לימים הגיע אליו ובפיו בשורה שזכו ונולד להם בן זכר והם מבקשים לכבד את הרב בסנדקאות, אך הרב בליאכר סירב והורה לו לכבד את האדמו"ר. לאחר שיצא מהחדר שאלו כותב הדברים מדוע סירב והפנה אותו לאדמו"ר. תשובתו היתה: הייתי חושש שתיחלש אמונתו של האברך באדמו"ר שלו, והוא הרי לא נתגלגל על תורת המוסר של נובהרדוק ומי יודע אם לא ישאר קרח מכאן ומכאן. (עמ' 72 ב'חסדי דוד' קונטרס זכרון בסוף הספר דברי בינה ומוסר שדבריו הובאו לעיל).

בתקופת השואה שהה במזריטש. בפסח האחרון הצליח להכין מצה שמורה, וביקש מהשו"ב של מזריטש הרב יעקב גולדבלט (שרד את השואה) שייטיע לו להכין יין לארבע כוסות, שיתכן שזהו חג הפסח האחרון שלהם, ויש להתאמץ במצוות החג. הרב גולדבלט הצליח להשיג עבורו צימוקים ומהם הכינו יין וחגגו את ליל הסדר ברוב דיצה וחדוה בשירה וריקודין כשעמם מסבים עוד כעשרים איש בעלי משפחות, והרב בליאכר מעודד את רוחם בדבורים חוצבי להבות. לבסוף נתפסו ונשלחו למיידנק. בתו הבכורה מרת בוניא שניצלה בניסי ניסים מתוך תא הגזים וזכתה לעלות לארץ ישראל, קבעה יום הזכרון לכל משפחתה לכ"ה באייר.

המאמר והתולדות מהספר דברי בינה ומוסר נדפס ע"י עטרת יוסף בית מדרש לתורה תל אביב תש"ל. בחלקו השני של הספר קונטרס חסדי דוד ובו מתוארים בהרחבה ובצורה מרתקת, תולדותיו וכן תיאור ישיבת נובהרדוק בשיטתה המוסרית המיוחדת והקמת ישיבותיה בפולין ונטיעת עץ הפרי המקודש בארץ ישראל, שממש הקימו לפני השריפה הגדולה באירופה, שם ושארית לשיטה מוסרית מיוחדת זו. מן הענין להוסיף כי כחמשים שנה לאחר צאת ספר זה, יצא לאור הספר 'נובהרדוק' בשני כרכים, אך ספרנו נשאר בטעמו ויחודו המיוחדים.

השבת אבידה ואיסור טומאה שני 'בתי אב' לציווי לא להשמע לאביו

לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת־שׁוֹר נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הֲשִׁיבָם לְאֲחִיךָ (דברים כ"ב א')

בספר הדרש והעיון לרב אהרן לוי³ זצ"ל הי"ד אב"ד ריישא (דברים נלקט מכתבי המחבר ע"י בניו) כתב בפרשתנו וזלה"ק:

...הבאתי דברי הגמרא (בבא מציעא ל"ב ע"א) מניין שאם אמר לו אביו הטמא, או שאמר לו אל תחזיר אבידה שלא ישמע לו, שנאמר (ויקרא י"ט ג') אִישׁ אָמֹן וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתֹּתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם, כולכם חייבים בכבודי. [ע"כ הגמרא] ויש להבין מדוע כשרצו לומר שלא ישמע לאביו אם יאמר לו לעבור על דברי תורה תפסו שתי העבירות האלה, שאמר לו הטמא ושלא יחזיר אבידה, כיוון שלא תפסו העבירות האלה רק לדוגמא, להורות שאם יאמר לו לעבור על דברי תורה, לא ישמע לו, מי לא סגי לדוגמא באחת מהן, וכגון שאמר לו לטמא או שאמר לו שלא יחזיר אבידה...

ונראה לשער בזה דכידוע יש בתורה שני סוגי מצוות, מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו, ורצו חז"ל להורות שבין אם יאמר לו אביו לעבור על אחת מהמצוות של בין אדם למקום, ובין אם יאמר לו לעבור על אחת המצוות שבין אדם לחבירו, לא ישמע לו. ונקטו לדוגמא מצוה אחת מכל סוג, כי טומאת כהנים היא מהמצוות שבין אדם למקום, והשבת אבידה היא מהמצוות שבין אדם לחבירו, ועל כן אמרו שבין אם יאמר לו אביו שיטמא חיינו שיצוה לו לעבור על אחת המצוות שבין אדם למקום, ובין אם יאמר לו שלא יחזיר אבידה, חיינו שיצוה לו לעבור על אחת מהמצוות של בין אדם לחבירו, לא ישמע לו, כי אין חילוק על איזו מצוה משני הסוגים הוא מצוה לו לעבור, ובכל אופן לא ישמע לו, אחרי שגם הוא גם האב חייבים בכבוד המקום, ועל כן אם יפגום האב בכבוד המקום אין לשמוע לו. עכ"ל הרב אהרן לוי זצ"ל הי"ד.

משילוח הקן למדים שכל אחד יכול להתגדל ולהתרום בעבודת ה'

שָׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבְּנִים תִּקְחֶלֶךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהָאֲרֶכֶת יָמִים (כ"ב ז')

הרב יהושע בוקסבוים⁴ זצ"ל הי"ד כתב בספרו אור פני יהושע לפרשתנו וזלה"ק:

³ הרב אהרן לוי (תר"מ - ו' בתמוז תש"א) אביו הרב נתן לוי זצ"ל, חתנו של ר' יצחק שמעלקיש בעהמ"ח בית יצחק. כתב ברכת אהרן למסכת ברכות, שו"ת אבני חפץ, ומאמרים עה"ת הדרש והעיון. ארבעה כרכים זכה המחבר להוציא בחייו כאשר החלק הרביעי שהינו רק החלק הראשון מספר במדבר נחתם בי' בניסן תרצ"ט חודשים ספורים לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. את החלק השני של הספר לא זכה המחבר להוציא לאור, ולמעשה לא זכינו לראותו וכן את השלמות החיבור בחלק על דברים באשר הם עלו בלהבות יחד עם מחברים.

בניו זכו והוציאו שני חלקים אלו מתוך ליקוט המאמרים משאר כתבי אביהם. עוד הם מציינים בדברי הפתיחה לדברים: ...ה' יסתיר בסתר כנפיו לעולמים את נשמותיהן של אמנו מורתנו האהובה והיקרה הרבנית דאבא ע"ה אשר היתה לנס בחכמתה, בטוב לבבה ובטוהר מדותיה ומעשיה הטובים, ושל אחותנו החביבה והאצילה מרת פריזא ע"ה אשר שתיהן עלו על המוקד בתקופת החורבן הנורא של מלחמת העולם השנייה וכבה נרן כפי התאריך המשוער ביום י"ב באלול תש"ב... יצחק שמואל דוד לוי [בני המחבר] עכ"ל ההקדמה לספר.

כותב המלפט בהתרגשות עצומה, גלגלה ההשגחה העליונה ומתוך סיבובי דברים של עריכת הגליון וחיפוש בספרים, אינה ה' לידי והביאני לפגשו ביום י"ב באלול תשפ"ב - שמונים שנה בדיוק לתאריך שנקבע כיום הסתלקותן... בחלק החמישי (במדבר ב') מצורפים תולדות המחבר שנכתבו בידי בנו יצחק לוי ז"ל, ביד אומן ובלשון רוויית כיסופים וגעגועים לאביו בין דבריו: הביוגרפיה הנוכחית כתובה לא בדיו כי אם בדם הנוזל מלב שבור וקרוע. נפשו של כותב הביוגרפיה היתה קשורה בנפשו של נושא הביוגרפיה. במשך שנים רבות לא ידו מתוך ידו. האהבה העזה והנאמנה שהיתה בינינו עברה כל גבול. היא היתה טהורה כזהר הרקיע ואף כהם אחד לא החשיך אותה במשך כל השנים שזכיתי לשמש את אביו...

⁴ הרב יהושע בוקסבוים הי"ד (תרל"ז - כ"ו בסיון תש"ד) אביו ר' יוסף היה שוחט. בילדותו עבד בחנות של הוריו ובזמנו הפנוי למד אצל הדיין הרב משה יוסף הופמן מחבר הספר "מי באר מים חיים" על מסכת ברכות. בהיותו בן שש עשרה למד אצל הרב שמואל רזונברג מחבר שו"ת באר שמואל בשיבת אונסדורף. הוא למד בהתמדה מתוך דחק, והיה לאחד מהתלמידים המצוינים בשיבה. בשנת תרנ"ט הוסמך להוראה בידי רבו ובידי רבה של מאד, רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר זצ"ל מחבר הספר לבושי מרדכי. נשא לאשה את מרים הי"ד בת הרב מאיר בלוך, ונולדו להם: ר' נפתלי הי"ד, ר' יחיאל יוסף הי"ד, ר' זדיין בגלנטא חתן רבי גרשון אברהם גאלדבערגער אב"ד בערצאל מחבר הספר נחלת הגרשוני, אסתר גינצבורג הי"ד, מלכה הורביץ הי"ד, ר' אברהם יצחק הי"ד רב ור"מ בקאניזא, יהודה הי"ד (נולד בתרפ"ו), רבקה הי"ד (נולדה בתרפ"ז) ומאיר חיים הי"ד (נולד בתרפ"ח). ר' יונה (נולד בתרע"ט), ר' שמואל (נולד בתר"פ) שניהם השרידים מילדיו שנותרו בחיים מהחורבן הגדול, היו בארץ ישראל באותה תקופה (עפ"י הקדמת מהדורה ראשונה של הספר בתש"י)

הרב יהושע למד במשך עשר שנים כשהוא סמוך על שולחן חותנו בעיר אוהעל. בתקופה זו כתב עשרות קונטרסים של דברי תורה, התעמק גם בלימוד התנ"ך, התקרב לחסידות והיה לחסידו של האדמו"ר משיטאוה, רבי משה הלברשטם. בהמלצת רבו, רבי שמואל

במדרש (דברים רבה ו' א') תינוק שנולד מהול, מטיפין ממנו דם ברית [ע"כ מהמדרש]. כי הנה היצה"ר בא אצל האדם ואומר לו מה ומי אתה שתמצה לעבוד ה' יתברך, שזה שייך רק להצדיקים אשר יש להם נשמה גבוהה ולא לכערך אדם פשוט ונשמה פשוטה. [עכ"ד היצה"ר].

אבל באמת כל אחד צריך לחזק עצמו [בעבודת] ה' בין נפקא מינה שמאיוזה נשמה הוא בין גדול ובין קטן, שכל אחד יכול לבוא למדרגה גבוהה, אפילו נשמה קטנה מאוד.

והנה ענין המילה הוא לחלוש [כלומר להחליש] כח היצה"ר, ומשום כן אפילו מי שנולד מהול, מטיפין ממנו דם ברית להראות שאפילו מי שנולד מהול שיש לו נשמה גבוה צריך ג"כ לחזק עצמו בעבודת ה' ולבוא למדרגה.

וזה כוונת המדרש, **שלה תשלח את האם** – היינו שאל תסתכל מאיוזה יהוס או נשמה אתה שהוא האם, אלא **הבנים** – המצוות ומעשים טובים שעשית מעצמך זה – **תקח לה**, כמו תנוק שנולד מהול, אעפ"כ צריך חיזוק מעצמו ומטיפין ממנו דם ברית. עכ"ל הרב יהושע בוקסבוים הי"ד.

קדושת האזנים הנלמדת דוקא משבט גד

וַיִּתֵּן תַּחֲיָה לֵךְ עַל־אֲזְנוֹךְ וַחֲיָה בְּשִׁבְתְּךָ הָיִן וְהִפְרַתָּה כָּה וְשִׁבְתָּ וְכִפִּיתָ אֶת־צִאֲתָךְ (כ"ג י"ד)

בספר מאיר עיני חכמים⁵ בחלק קדשי יחזקאל פרשת פינחס (ד"ה לאזני משפחת האזני) הביא דברי הרב יחזקאל אלשטוק זצ"ל הי"ד וזלה"ק:

[לאזני משפחת האזני (במדבר כ"ו ט"ז)] פירש רש"י אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו, עכ"ל. והשלה"ק [חלק תושב"כ פרשת פינחס] כתב טעם למה משפחת אצבון נקראת אזני, עפ"י מה דאיתא במסכת כתובות (ה' ע"א) על הפסוק (דברים כ"ד י"ד) **ויתן תחיה לך על אזנך**, אל תקרי אונך אלא על אונך, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח אצבעו באזניו, דאצבעותיו של אדם דומות ליתדות, ולכך נקראת משפחת אצבון 'אזני', שע"י האצבע באה קדושת האזנים, עיי"ש [בשלה"ק].

וצריך ביאור למה דוקא אצל בני גד מרומז קדושת האזנים ע"י היתדות.

ונראה דהנה אצל ברכת משה לבני גד כתיב (דברים ל"ג כ"א) וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון, וראשית הקדושה הוא השמיעה כדאיתא במדרש (דברים רבה י' א') על הפסוק (ישעיהו נ"ה ג') **הָיָה אֲזְנוֹכָם וְלִבָּם אֵלֵי שְׁמִיעִי וְתַחֲיָה נַפְשָׁם**, וקדושת האזן הוא ע"י האצבעות כדאיתא בגמרא הנ"ל. ולכך גד שהראשית הוא לחלק, כמש"כ [כמו שכתוב] **וירא ראשית לו**, וזאת אי אפשר רק ע"י האצבעות שהם מקדשים את האזנים שלא יכנס בהם דבר שאינו הגון ואז הם נשמעות רק לדברי תורה. וזהו מה שאיתא במסכת כתובות

רוזנברג, מונה בשנת תר"ע לרבה של מגנזורף והקים בה ישיבה. בשנת תרפ"ב מונה לאב"ד גלנטא שבסלובקיה, הקים בה ישיבה גדולה שבשיאה מנתה הישיבה כמאתים ושלושים תלמידים. הרב התייחס באופן אישי לכל תלמיד, בחן אותם לעתים קרובות ועודד אותם להשקיע ולהתעמק בלימודם. הוא סידר להם חדר אוכל מסודר ודאג אישית לכלכלת התלמידים מבני העניים. התלמידים נדרשו להקפיד על הופעתם החיצונית המסודרת. הרב עודד את תלמידיו ללמוד תנ"ך ומוסר, ואף לימוד לעתים מוסר בישיבה. הרב היה דרשן מעולה ונתן שיחות מרתקות בישיבה בשבתות. על אף אהבתו לארץ ישראל, ורצונו לעלות לארץ, דחה את עלייתו בשל מחויבותו לקהילתו ולתלמידיו. בנוסף הרב הצטרף לחברה קדישא בגלנטא.

בסיון תש"ד נתקבלה פקודה לשלוח את יהודי גלנטא לבירקנאו במקביל התקבל גם אישור לשחרר את ראש הישיבה ומשפחתו, אישור שניתן מתוך ההערכה הרבה שזכה לה אפילו מצד הנאצים. אולם הרב סירב, ולפני שיצאה הרכבת לדרכה נשא דרשה מרגשית לפני עדתו בנושא של קידוש השם על בסיס דברי חז"ל בכל נפשך – אפילו נוטל את נפשך.

לאחר תחילת הנסיעה ברכבת התבטא הרב שנוסעים ל"גן עדן" וביקש מתלמידיו ובני עדתו להצטרף עמו בשירת "אני מאמין". לפני חניית הרכבת באושוויץ קרא להגביר את עוצמת השירה. הרב נספה בכ"ו בסיון תש"ד, יחד עם רבים מבני עדתו וילדיו כפי שנרשם למעלה.

הספר **אור פני יהושע** יצא לאור ע"י תלמידיו לאחר הסתלקותו בירושלים בתש"י, מהדורה חדשה ממנה נערכו הדברים בתשפ"ב, בתחילתו מבוא תולדות הרב זצ"ל.

⁵ הספר **מאיר עיני חכמים החדש** הינו ליקוט מתורותיו של **האדמו"ר מאוסטרובצא הרב מאיר יחיאל הלוי הולשטוק** זצוק"ל שהיה צדיק עליון קדוש שנהג בתענית שנים רבות, נסתלק לבית עולמו בשנת תרפ"ח. בנו ממשיך דרכו **הרב יחזקאל**, המשיך עד לשואה את דרך הקדוש של אביו. בעשרה בטבת תש"ג הוצא להורג הוא וכל משפחתו אשתו ושבעת בניו ובנותיו וכל צאצאיו, ולא נותר זכר מהם. דברי תורתו קובצו לספר **מאיר עיני חכמים** על ידי תלמיד אביו, ומהם ליקט על סדר פרשיות התורה. דברי בנו **הרב יחזקאל** זצ"ל הי"ד הניחם במדור מיוחד שקראהו **קדשי יחזקאל ע"ש קונטרס 'פלפולים נחמדים בענייני בענייני קדשים' שהוציא הרב יחיאל הלוי מנדלבוים בני ירוק תש"י**, וקבעם בסיום כל פרשה לאחר דברי אביו. תולדות **האדמו"ר מאוסטרובצא** רשומים בתחילת המהדורה המחודשת של הספר (ח"א תשע"ט, ח"ב ח"ג תשפ"א). ובהרחבה ניתן לקוראם בספר **אספקלריה המאירה** בעריכת **משה חנניה רפאל גלאזיס** הוצאת עמודי שש (ירושלים תשע"ט).

(ק"ד ע"א) שאמר רבינו הקדוש ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה. שמי שיזכה לקדש את האזנים ע"י האצבעות שהם כיתדות, אז ממילא בא לזה שלא יהנה באצבעו, שידע שכל הנאות של העוה"ז הם כיתדות הדוקרים את הבשר ומנפש ועד הבשר יכלה, ולכך לא נהנה ממעשי אצבעותיו, וזוהו זוכה לחלקת מחוקק ספון, כמו דאיתא במדרש שם (דברים רבה י' א') אם המית אונך לתורה, כשתבוא לפתוח בדברי תורה הכל משתתקים לפניך ושומעים דבריך וכו'. ומהיכן את למד ממושה רבינו שע"י שהמה אונז לתורה, בשעה שבא גם לפתוח בדברי תורה נשתתקו העליונים והתחתונים והאזינו דבריו מנין ממה שקרינו כענין (דברים ל"ב א') האזינו השמים ואדברה וגו', וזה בא רק ע"י האצבעות שמונעים מהם דברים שאינם הגונים ונתקדש הראשית וזוהו לחלקת מחוקק ספון.

ולכך דוקא אצל בני גד מרומז קדושת האזנים, והיינו דכתיב (בראשית מ"ט י"ט) גבי גד גדוד יגודנו, שהיו גיבורים ויוצאים למלחמה ונוצחים, דביוצאים למלחמה כתיב (דברים כ"ג י') כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע, ודרשו חז"ל בספרי (רנ"ד) על לשון הרע, וכתיב אח"כ ויתד תהיה לך על אונך, היינו שע"י קדושת השמיעה יוצאים למלחמה ונוצחים, כדאיתא במדרש (ויקרא רבה כ"ו ב') דביוצאים למלחמה כתיב (דברים כ"ג י') כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע. ודרשו חז"ל בספרי (פיסקה רנ"ד) על לשון הרע. וכתיב אח"כ ויתד תהיה לך על אונך, היינו שע"י קדושת השמיעה יוצאים למלחמה ונוצחים כדאיתא במדרש (ויקרא רבה כ"ו ב') דורו של דוד כולם צדיקים וע"י שהיו בהם דלטורין יוצאין למלחמה ונופלין. אבל דורו של דוד, כולם צדיקים, וע"י שהיו בהם דלטורין בעל לשון הרע, יוצאים למלחמה ונופלין, אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היו בהם דלטורין היו יוצאין למלחמה ונוצחין... עכ"ל הרב יחזקאל אלשטום הי"ד.

הטעם שנתן טעם לפסוק

לְנִכְרֵי תְּשִׁיף וּלְאַחִיךָ לֹא תִשָּׂיף (דברים כ"ג כ"א)

בספר לב יחזקיהו⁶ לרב יחזקיהו פיש זצ"ל הי"ד כותב בפרשתנו וזלה"ק:

הנה הטיפהא אשר משמשת תחת התיבה וּלְאַחִיךָ היא לכאורה מפרידה בין הדבקים, כי צריך להיות וּלְאַחִיךָ לא תשיף, וע"י הטיפהא נתפרדה תיבת וּלְאַחִיךָ מן תיבת לא תשיף, ונשאר דבוק לתיבת לְנִכְרֵי תְּשִׁיף.

⁶ הרב יחזקיהו פיש (י"א בניסן תרמ"ה-כ"ח אייר תש"ד). נולד לאביו הרב אהרן פיש זצ"ל אב"ד האדאס (הונגריה) בעהמ"ח קדושת אהרן עה"ת בדרך הסוד (נדפס לראשונה לפני השואה ובמהדורה חדשה ע"י מכון אהבת שלום ירושלים תש"ע) וכן שו"ת פרח מטה אהרן (נדפס מכת"י ע"י מכון אהבת שלום ירושלים תשנ"ו). נקרא יחזקיהו עפ"י הוראת רבו הרב אליעזר צבי הדמשק אליעזר (פירוש לזה"ק) מקומרא. בשנות נעוריו למד בישיבת הרב יהודה גרינוולד בעהמ"ח זכרון יהודה. בשנת תרס"ו נשא לאשה את מרת רחל פעריל וולדמן בתו של רבי ישראל שמעון, שהיה מקושר בשלשלת משפחתית לבני יששכר, ולעטרת צבי מזידיטשוב. לאחר כמה שנים שלא נולדו להם ילדים הוסיפו אות ה"א לשמה בהוראת אביו בבחינת ה"א לכם זרע (בראשית מ"ז כ"ג), ונקראה רחל'ה ואז נולדו להם שתי בנות, לאחר כמה שנים נולד להם בן, צבי אביגדור ולאחריו עוד ארבעה בנים האחד (יעקב) נפטר בשנות ילדותו. בתקופה הראשונה ישב בביתו בעיר הולדתו ולמד שיעור בגמרא עם תלמידים בכל יום כמה שעות, לאחר הלימוד התפלל מנחה כשהוא חבוש בתפלין דר"ת, ודאג לתלמידיו במסירות. באותן שנים סירב לקבל על עצמו עול הרבנות, רק הסכים להתפלל בבית המדרש של הבעלי בתים עד שהפסיק זאת. כחצי שנה לפני פטירת אביו הרב אהרן, פקד עליו הרב יעקב משה מקאמרנא שיתחיל לומר ד"ת ברבים בסעודה שלישית, היה זה באלול תרפ"ז. בעש"ק פרשת ויגש ו' בטבת תרפ"ח, בעת שירד אביו לטבול לכבוד שב"ק שבק חיים לכל חי. אותה שבת עדיין לא באה השמועה אליו על פטירת אביו, רק במוצש"ק בשרוהו. אז קיבל על עצמו הנהגת הקהילה (לאחר שבאותה שבת שצויינה לעיל באלול, הסמיכהו רבו מקאמרנא, ולא הארכתי כאן בתיאור המעשה). מידי שנה בזאת חנוכה שחל ימים ספורים לפני הארציות של אביו ערך סיום ש"ס לעילוי נשמתו עם סעודת 'זאת חנוכה'. היה מצטיין בעבודת התפלה שהיו ביקול אדיר וחזק כשאגת הארי ובהשתפכות הנפש כבן המתחטא לפני אביו באחת מפתקאותיו כתב וזלה"ק: הנה אני מאמין באמונה שלימה שאותיות התורה והתפלה מקשרים את ישראל לאבינו שבשמים, ואם האדם מקשר את עצמו להאור אין סוף המאיר בתוך האותיות, זהו המתקת הדינים ומועיל יותר מכל הסיגופים, כידוע שאמר זאת הבעש"ט הקדוש זי"ע לה'תולדות' [רב יעקב יוסף מפולנאה ה'תולדות יעקב יוסף']. משולב עם זאת הכנעותו ושפלותו לפני ה' יתברך, והכרתו כי ה' יתברך הוא המנהיג הכל.

השואה שהחלה ב"ז באלול תרצ"ט עש"ק 'כי תבוא' הגיע למעשה להגריה רק לקראת סיומה של אותה תקופת אימים באביב תש"ד. באחרון של פסח (יום שמיני בחו"ל) ערך בפעם האחרונה את שולחנו הסוהר, ובליל מוצאי יום טוב הטמין עם בנו הפרי אליעזר כתבי יד וחפצי ירושה שהיו לו, וכך שרדו לפליטה ומצאום לאחר שובם מהגיהנם של מחנה ההשמדה, אמנם ספר תורה שהטמין לא זכו למצואו.

בכ"ה באייר גירשו אותם מהגטו לרכבת שהובילה אותם לאושוויץ, ובכ"ח באייר עלה על המוקד. בנו אליעזר, הפרי אליעזר היחיד שזכה להנצל מהתופת מכל משפחתו, וממנו המשיכה לבעור שלהבת המשפחה. המאמר והתולדות עפ"י הספר לב יחזקיהו שיצא לראשונה מכת"י ברוקלין תש"פ, ע"י נדב המחבר.

ונלע"ד כי בעת אומרו את הפסוק לנכרי תשיך ולאחיך לא, קשיא, הלוא לעיל (כ"ג ח') הוא אומר **לְאִתְּעָב אֲדָמִי כִּי אֲחִיךָ הוּא**. ולתרין זאת בא הטעם הנ"ל בתיבת **וְלֹאֲחִיךָ**, כדי שיהיה פירושו לנכרי תשיך ולאחיך, אעפ"י שהוא אחיך. וזהו דוקא אחיך שהוא נכרי, אבל ולאחיך ממש לא תשיך... עכ"ל הרב יחזקיהו פיש זצ"ל הי"ד.

דרישת האדם מעצמו תאפשר דרשתו לזולתו

כִּי־תִדְרֹךְ נָדָר לַח' אֱלֹקֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמֹךְ כִּי־דָרַשׁ יְדִרְשֶׁנּוּ ה' אֱלֹקֶיךָ מַעֲמֹךְ וְחַיָּה בְךָ הָטָא... מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעִשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַח' אֱלֹקֶיךָ נִדְבָחָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ (דברים כ"ג כ"ב, כ"ד)

בספר אור מלא מתורתיו של האדמו"ר מקאסן הרב ישראל צבי רוטנברג⁷ זצ"ל הי"ד בחלק השמועות כתב:

בהקדם מה שכתב בספר **ייטב פנים** [לרב יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל] במאמריו ל"ג מדות ויום העשור (אות מ"ה) וז"ד [נוה דבריו] איך אפשר לאדם להוכיח לזולתו יחיד וכל שכן רבים, הלא אמרו [בבא מציעא ק"ז ע"ב] 'קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים' א"כ ממה נפשך, אם בלבו שכבר קשט את עצמו א"כ הוא מתגאה, ותועבת ה' כל גבה לב, ולא נצלה בתוכחתו. ואם יודע באמת שעודנו בכבלי העבדות החמאים ולא קשט את עצמו, איך לא יבוש ולא יכלם לפני הכורא ברוך הוא ועדתו הקדושה לפתוח פיו בשער בת רבים בדברי כיבושים במקום שהיה לו לכבוש [פניו] בקרקע מחמאיו ופשעיו וכו'. שוב נזכרתי וכו' עניינו עפ"י הידוע כי עיקר התשובה הוא החרטה שבלב ומיד נעשה צדיק גמור וכו' משום דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ממש.

ובזה פירשתי מאמר דוד (תהלים מ' ח'-י') **אֲזָ אֲמַרְתִּי הִנֵּה־בִּאֲתִי בְּמִגִּלַּת־סֵפֶר כְּתוּב עָלַי. לַעֲשׂוֹת־רְצוֹנְךָ אֱלֹקִי חֲפָצִי וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מִעֵי. בִּשְׁרָתִי צִדְקָן בְּקָהֶל רַב הִנֵּה שְׁפָתִי לֹא אֶכְלָא ה' אֵתָה יִדְעָתָ. ר"ל אז שאמרתי ברבים דברי מוסר שלא לעשות כך וכך, הנה באתי בעצמי במגילת ספר כתוב עלי, שהכל כתוב על עצמי, ולי לעצמי ראוי לאומרו, איך אמלא פי תוכחות לזולתי ובפרט לרבים, אבל אנצל נפשי כי מעתה לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך [בתוך מעין] ע"כ בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא ה' אתה ידעת מחשבות לבי שחפצתי, וממילא נחשב כאילו עשיתי, ע"כ [מהספר ייטב פנים].**

ובזה יפורש כאן כי דרוש, וכשתרצה להגיד לעם עדת ישראל דרשה בדברי מוסר ותוכחה הלא תחקור בדעתך ותשכיל על דבר אשר ידרשנו ה' אלקיך מעמך, שאלה הדברים אשר תדרוש להם שלא לעשות כך וכך, ידרשנו ה' מעמך, על דרך קשוט עצמך, וראית אשר יהיה בך הטא ואיך תאמר תוכחה לרבים, אבל התקנה לזה מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לח' אלקיך, היינו שתקבל על עצמך להיטיב מעשיך, ואז נדבה אשר דברת בפיו, יהיה לנדבה אותן דברי המוסר מה שתדבר בפיו, כי יכול אתה להגיד לאדם ישרו.

⁷ הרב ישראל צבי הלוי רוטנברג (חוהמ"ס תר"ן-נספה ג' בסיון תש"ד) נין ונכד לעטרת צבי מזידיטשוב. בתיאור תולדותיו בהקדמת הספר מתוארים מעשיו מאז עלה לכס הרבנות לאחר פטירת אביו בתר"פ. בין דבריו: בליל שבת קודש ישא מדברותיו על דרך החסידות, כדבש מתוקות, מלא יראת ה', ובינא דשבתא מסר לן אורייתא על דרך דרוש ורמז, והיה כמין חומר, ובסעודה שלישית עת רעוא דרעוין היה על דרך פרד"ס עמיקא וטמירא יורדים חדרי בטן...

היה יושב ומנגן שירות ותשבחות כנראה עפ"י דברי העטרת צבי (פרשת ויחי) כשהדינין מתגברים והעצבות גובר אז להתמקק הדינין... צריך להמשיך המתקה בקול שיר בנימי הכנור ב"ג מיכלין דרמי... ועד היום מעידן אנשים שהיו בשולחנותיו הקדושים שהזמירות והנגונים היו יוצאים מגדר אנושי ושהיה מזמר ומתפלל למעלה מגדר אנושי. וכל זאת למרות יסורים רבים שעבר בחייו בפטירת שתי נשיו וחלק מילדיו. לבסוף בשואה נספה, ודברי התורה בספר הם זכרו בעולם.

לא כתב בעצמו את דברי תורתו, אלא תלמידיו כתבו וכשנודע לו, התבונן בהם ונתן הסכמתו להם, אמנם הכתבים עברו (לאחר השואה) בקורתו של אחד מגדולי תלמידיו הרב יואל צבי ראטה זצ"ל שלאחר המלחמה הגיע לברוקלין. שם הספר נקרא אור מלא ע"י המחבר עצמו הרב ישראל צבי זצ"ל והוא גימטריה של שמו ישראל צבי אור"י במילואו כלומר אל"ף וי"ו רי"ש.

בספר שנדפס לראשונה בברוקלין תשט"ז (מהדורה שלישית תשס"ח ממנה נערכו הדברים) שלשה חלקים, אור מלא של הרב ישראל צבי נחלק לשנים לתורה ולמועדים, החלק השלישי בני שלשים דרשות לשבת הגדול, שבת שובה, וימים נוראים, מאביו של המחבר הרב יוסף רוטנברג. במהדורה זו השלישית מובאות גם ההקדמות לשתי ההוצאות הראשונות, שבכל אחת מהן דברים המעוררים נפש היהודי. בדברי הסיום ההקדמה האחרונה כתב המו"ל משארי משפחתו של המחבר: **אם רצוננו להיות מתלמידיו של רבנו צריכין להתרגל לקבל באהבה כל מה שעובר על האדם ולהתקרב ולהתדבק עצמנו יותר ויותר להקב"ה ולהתפלל אליו להוושע בכל משאלות לבנו לטובה ועי"י יושפע שפע רב בכל העולמות וגם עלינו עדי נזכה להתגלות כבוד שמים וכבודו עלינו יזרח...**

מצות זכירת ענין עמלק לעדוד וחזוק ישראל

בספר הדרשות מצח אהרן לרב אהרן וולקין זצ"ל (בעהמ"ח בית אהרן על הש"ס, ושו"ת זקן אהרן) כתב בח"א דרוש ל"א דרוש לפרשת זכור (ד"ה וסיימתי דרוש זה):

...לולי דמסתפינא הייתי אומר שיש עוד כוונה אחרת במצות זכירת מעשה עמלק, שהוא יתברך ראה מה שעתיד להיות ברבות הימים, עת האומה הישראלית תתפזר בארבע כנפות הארץ וגזירות רעות וצרות יעיקו אותם על מדרך כף רגלם, ולעת כזאת אשר ישראל הם דווים דחופים ושנואים יותר מכל האומות...יפול היאוש בלבן של הרבה ישראלים, לומר שהלילה כבר אבדנו, ואין תקוה עוד שיקוו לתהיה לא בדרך הטבע ולא בדרך הנס...ויאוש כזה הוא מן המפסידים היותר גדולים, שיוכל הלילה הוא מן ההפסדים היותר גדולים, שיוכל הלילה לפרוץ פרצה גדולה בכרם הישראלי, ובכדי לחזק לבבנו צוה הקב"ה לזכור בכל שנה ספור הסתוריי אשר ממנו נראה כי לא עתה בלבד עומדים אנו במצב רעוע כזה, אלא שכבר היה לעולמים, ובכ"ז כאשר באנו מים עד נפש, הצילנו ה'... עכ"ל הרב אהרן וולקין זצ"ל הי"ד.

נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א 0526514000 Ybarkai6@gmail.com